

Від редакції

Марко Сирник 3

Мова і література

Лариса Масенко

Інтернаціоналізм плюс русифікація 5

Мирослава Олійник (Бучківська)

Наша мова — українська... 9

Ярослав Радевич-Винницький

Рідна мова у ситуації двомовності 13

Володимир Гладишев

Вірш-пересторога поета-патріота 25

Леся Оліфіренко

Символіка фітонімів у ліричних творах

Василя Стуса 31

Оксана Приймачок

Оптатив в українських пареміях 36

Ірина Корнієнко

Граматичні особливості ойконімів

Миколаївщини 40

Методика

Віктор Юрченко

Підготовка майбутнього вчителя
в Україні 46

Станіслав Караман

Навчання виразному читанню
і ораторському мистецтву 52

Оксана Приходько

Типологія методів організації навчання
на уроках української мови 57

Ірина Лазаренко

Літературознавчо-психологічні
передумови аналізу художнього
твору 61

Ганна Беленька

Використання казки в екологічному
вихованні дітей 66

Олена Половіна

Шляхи збагачення духовної сфери
дітей старшого дошкільного віку
в процесі спілкування з мистецтвом
живопису 71

Антоніна Карнаухова

Вплив казки на формування
особистості дитини 78

Світлана Мартиненко

Геннадій Бондаренко

Особливості підготовки
майбутнього вчителя початкової
школи до мовленнєво-риторичної
діяльності 82

Марина Машовець

Педагогічна практика майбутніх
дошкільних педагогів 89

Лариса Гаращенко

Українська народна гра
як засіб виховання дітей
у здоров'язбережувальному освітньому
просторі 93

Ольга Гріньова

Професійне самовизначення
старшокласників 96**Матеріали**

Наталія Дзямулич

Українка: Берегиня, Муза, Жінка 100

Наталія Нестеренко

Методична розробка відкритого
уроку 108

Наталя Кідалова

План-конспект інтегрованого уроку-
проекту «Сім чудес України» 112**Історія**

Наталія Богданець-Білоskalенко

Національне виховання у працях
Якова Чепіги 120

Ігор Павлюк

Дитячі та шкільні часописи Волині,
Полісся, Холмщини та Підляшшя
1917–1939 років 124

Олег Бондар

УНК Дистрикту Галичина у боротьбі
за збереження своєї національної
ідентичності (1941–1942 pp.) 130

Marek Syrnyk

Organizacja zajęć z zakresu realizacji
zadań mających na celu podtrzymywanie
poczucia tożsamości narodowej i etnicznej
mniejszości narodowych 133

Jarosława Kobyłko

Regionalne dyktando z języka
ukraińskiego «Рідне слово» 135

Світлана Мартиненко
Геннадій Бондаренко

Особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні, її спрямування до європейської спільноти кардинально змінюється політика у сфері підготовки майбутніх учителів початкової школи. Набувають нового змісту показники педагогічного професіоналізму — здатність до ефективного спілкування, риторична культура. З огляду на це імідж, професіоналізм учителя початкової школи залежатиме від його професійної спроможності до мовленнєво-риторичної діяльності, яка проявляється під час безпосередньої взаємодії з молодшими школярами, педагогічним колективом, різними соціальними інститутами тощо.

З урахуванням цього майбутнім учителям початкової школи у професійній діяльності необхідні знання, вміння й навички з загальної та часткової педагогічної риторики, яка має забезпечити бездоганне володіння словом та прийомами ефективної комунікації.

Аналіз досліджень і публікацій. Як засвідчує аналіз наукових праць, проблема риторичної підготовки вчителя в сучасних наукових розвідках досліджена недостатньо, хоча й розроблялися окремі її аспекти у вищих навчальних закладах, а саме: формування у студентів навичок монологічного висловлювання (Л. Головіна, В. Костомаров, В. Скалкін); характеристика мовленнєвих якостей учителя (В. Грехнев, Н. Кузьміна, Р. Хмелюк та ін.); комунікативна підготовка майбутніх педагогів (В. Галузинський, М. Євтух, В. Кан-Калик, М. Петров, В. Полторацька та ін.); визначення функцій мовлення у педагогічному процесі

м. Київ, Україна
завідувач кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін,
доктор педагогічних наук, професор

доцент кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін,
кандидат педагогічних наук
Педагогічний інститут Київського
університету імені Бориса Грінченка

(Н. Іполитова, Т. Ладиженська та ін.). Питання риторичної підготовки вчителів розглядаються у процесі дослідження проблеми педагогічної творчості (М. Лазарев, І. Синиця, І. Страхов) і ролі риторико-мовленнєвого компонента у структурі педагогічної діяльності (М. Вашуленко, І. Зязюн, А. Капська, М. Пентиліук, С. Мартиненко). Зокрема, у дисертаційному дослідженні Г. Сагач систематизовано основний зміст риторики як науки, визначено місце і її статус у навчально-виховному процесі, розроблено модель науково-практичної системи формування риторичної особистості вчителя-вихователя. Дослідницею Є. Тягнирядно визначено сукупність педагогічних умов формування риторичних умінь майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах МВС України. Я. Білоусовою теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено можливості гуманітарних навчальних дисциплін і, зокрема, курсу «Ораторське мистецтво» у формуванні риторичної культури студента-гуманітарія. Вченою Н. Голуб визначено теоретико-методологічні засади та психолого-педагогічні умови сучасної методики навчання риторики української мови у вищій школі. У дослідженні Л. Ткаченко теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено зміст і технології навчання риторики майбутніх учителів початкових класів.

Окрім того, в Україні створюються авторські програми з загальної, педагогічної і академічної риторики, видаються підручники, навчальні посібники, хрестоматії і словники (автори

— С. Абрамович, М. Захарійчук, Н. Бабич, Г. Клочек, Н. Колотілова, З. Куньч, Л. Мацько, О. Мацько, В. Молдован, В. Науменко, А. Нікітіна, О. Олійник, Г. Онуфрієнко, Г. Сагач, Н. Сивачук, З. Сергійчук, І. Хоменко, М. Чикарькова та ін.). Однак досі недостатньо досліджені питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності з урахуванням сучасних підходів до формування вітчизняного риторичного ідеалу вчителя-оратора початкової школи, здатного засобами живого, дієвого слова вирішувати складні професійні й суспільні завдання; залучення інноваційних технологій у навчальний процес; визначення місця риторичної компетенції у системі професійних компетентностей учителя початкової школи.

Мета статті полягає в аналізі особливостей підготовки майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності, класифікації основних риторичних умінь учителя початкової школи, обґрунтуванні особливостей дисципліни «Основи мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи (Педагогічна риторика).

Виклад основного матеріалу статті. Сучасні дослідники розглядають ораторське мистецтво як один із видів людської діяльності. Так, Є. Ножин стверджує: «Ораторське мистецтво лише умовно називається мистецтвом, у значній мірі — це діяльність, оволодіти якою можна, якщо навіть у людини немає для цього особливих даних... будь-яка грамотна людина внаслідок наполегливої праці може оволодіти основами ораторського мистецтва, тобто умінням проголошувати промову перед аудиторією дохідливо, захоплююче та переконливо» [6; 9].

Ораторське мистецтво майбутнього вчителя початкової школи як компонента структури педагогічної діяльності розглядається як на основі аналізу теорії й історії ораторського мистецтва, мистецтва красномовства, так і на основі художнього читання, методики виразного читання, вивчення сценічної діяльності акторів (М. Горбунов, М. Заньковецька, М. Садовський, М. Тобілевич, М. Щепкін та ін.), словесної діяльності видатних педагогів (А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.).

Зокрема, А. Капська стверджує, що «красномовство, мистецтво красномовства — це багаторівневий, і багатофакторний процес оволодіння мистецтвом словесної діяльності, за наявності емоційної та інтелектуальної взаємодії зі слухачем з метою цільового впливу

на нього як на особистість» [4; 37]. У цьому визначенні красномовство набуває статусу самостійного педагогічного фактору, на противагу твердженням окремих дослідників, які слово розглядають як допоміжний засіб у педагогічному процесі.

У педагогічній діяльності мовленнєво-риторична діяльність учителя початкової школи виступає в двох аспектах: по-перше, як втілення мистецтва слова в системі «вчитель початкової школи — учень молодшого шкільного віку» у комплексі всього навчально-виховного процесу; по-друге, як втілення слова у комунікативній діяльності в різних ситуаціях взаємодії (з педагогічним колективом, соціальними інститутами тощо).

Як засвідчив проведений аналіз і власний педагогічний досвід, поле мовленнєво-риторичної діяльності майбутнього вчителя початкової школи неосяжне. Риторичному обґрунтуванню підлягають відповіді на запитання: як риторично грамотно побудувати пояснення матеріалу? Як виразно прочитати художні твори перед учнями? Як правильно словесно відреагувати на ту чи іншу педагогічну ситуацію? Як організувати промову вчителів початкової школи для виступу на батьківських зборах, педагогічній/методичній раді? Як привертати увагу молодших школярів та активізувати мислення на уроці?

Ефективність мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи очевидна. Наприклад, пояснюючи поняття «звук-буква» педагог може застосувати такий риторичний троп: «Звуки — невидимки, ми їх не бачимо, а тільки чуємо. Коли ми їх можемо побачити? Коли вони одягаються і перетворюються на літери». Використання уособлення як різновиду метафори — один із найпоширеніших прийомів створення образності. Таким чином, риторизація пояснення навчального матеріалу наближує його до інтересів молодших школярів, робить його привабливим, забарвлює позитивними емоціями, а, отже, сприяє його засвоєнню.

На нашу думку, формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності вимагає перш за все розвитку спеціальних риторичних умінь педагога. Н. Калюжна риторичні вміння майбутніх учителів початкової школи тлумачить, як «здатність учителя виконувати педагогічну діяльність з майстерним використанням риторичних прийомів і засобів (якість

голосу, фонаційне дихання, чітка дикція, відповідна інтонація, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів початкових класів, спираючись на раніше набуті фахові знання і навички» [3; 7–8].

Проте вчитель початкової школи взаємодіє не лише з молодшими школярами,

а й з педагогічним колективом, різними соціальними інститутами, тому коло його риторичних умінь розширюється. Наші спостереження дозволили виявити основні види мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи, що потребують риторичних умінь (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Види мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи

Напрями діяльності	Види мовленнєво-риторичної діяльності
Взаємодія з педагогами	Виступ на педагогічній раді Виступ на методичній раді (різних активних форм методичної роботи) Індивідуальні співбесіди з педагогами Інструктаж і консультування учителів певного циклу навчальних предметів
Взаємодія з учнями	Урок (конспект уроку, пояснення, розповідь, вступне слово, виступ, бесіда, коментар, оцінювання відповіді тощо) Виховний захід Інструктаж молодших школярів Індивідуальні бесіди з молодшими школярами (втішання, порада, переконання, навіювання, прохання, подяка тощо) Групові консультації молодших школярів Виступи перед учнівським колективом (інформування, переконання, заклик до дій, надихання тощо)
Взаємодія з різними соціальними інститутами	Виступи на батьківських зборах Педагогічне просвітництво батьків Інструктаж та консультування батьківської громадськості Ділові бесіди Неофіційні зустрічі Виступи перед громадськістю міста Виступи на радіо/телебаченні

Як бачимо з наведеного, основними напрямами діяльності вчителя початкової школи є: взаємодія з педагогами, учнями, різними соціальними інститутами, що передбачає володіння різними видами мовленнєво-риторичної діяльності.

Аналіз наукових праць (Н. Голуб, Л. Горобець, Н. Калюжки та ін.) дозволив виявити

різні класифікації риторичних умінь, якими має оволодіти сучасний учитель. У нашому дослідженні головною класифікаційною ознакою для визначення риторичних умінь стали закони педагогічної риторики, розроблені Г. Сагач, О. Юніною та виявлені нами основні види мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи (див. табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація риторичних умінь учителя початкової школи

Закони педагогічної риторики (Г. Сагач, О. Юніна)	Концептуальний	♦ обирати доцільний жанр педагогічного мовлення ♦ визначати загальну цільову установку промови (інформувати, переконувати, закликати до дій, надихати) ♦ визначати спосіб розкриття ідеї (позитивно, негативно, нейтрально)
	Моделювання аудиторії	♦ системно вивчати аудиторію відповідно до ознак і типів співрозмовників ♦ створювати «портрет» аудиторії (учні 1–2 класів, учні 3–4 класів, батьки, колеги тощо) ♦ вивчати потреби слухачів ♦ моделювати аудиторію, прогнозувати реакцію аудиторії на виступ
	Стратегічний	♦ обирати і формулювати тему виступу ♦ формулювати конкретну мету та головну тезу ♦ адаптувати стратегію промови до установок слухачів
	Тактичний	♦ добирати й опрацьовувати матеріал (аналізувати, класифікувати, систематизувати) ♦ структурувати текст виступу відповідно до жанру педагогічного мовлення ♦ добирати доцільний прийом для вступної частини промови ♦ добирати доцільні методи викладу матеріалу в основній частині ♦ добирати сильні аргументи та ефективні способи аргументації ♦ добирати ефективний тип заключної частини
	Словесна творчість	♦ добирати риторичні фігури й тропи для увиразнення думки й створення естетичної насолоди ♦ співвідносити мовні засоби із задумом, особливостями аудиторії, типом промови ♦ використовувати мовні засоби як прийоми зацікавлення аудиторії, утримання уваги, активізації мислення ♦ поєднувати в добірї мовних засобів раціональне й емоційне, інформаційне й образне ♦ складати партитуру тексту ♦ виразно читати художні твори різних жанрів ♦ використовувати засоби логіко-емоційної виразності
	Ефективне спілкування	♦ мотивувати свою появу перед слухачами ♦ будувати гармонійні стосунки зі слухачами ♦ орієнтуватися в часі ♦ тримати зоровий контакт з аудиторією ♦ правильно обирати тональність, варіювати силою голосу й темпом мовлення ♦ використовувати різноманітні види і рівні жестикуляції ♦ обирати необхідний рівень енергетики, використовувати різні прийоми енергетичного впливу на слухачів
	Системно-аналітичний	♦ визначати доцільність використання мовних засобів у конкретній ситуації спілкування й для конкретного слухача ♦ робити висновки з допущених помилок і огріхів ♦ планувати роботу з вироблення та удосконалення власного учительсько-ораторського стилю

Як засвідчує класифікація, майбутній учитель початкової школи має дотримуватися законів педагогічної риторики та відповідних риторичних умінь.

Для формування у майбутнього вчителя початкової школи риторичних умінь необхідний оптимальний варіант навчання — цілісна, досить складна система, що має певну структуру і охоплює відповідну кількість відносно взаємопов'язаних елементів.

З урахуванням зазначеного, однією з важливих умов підготовки вчителя початкової школи є включення у навчальний план підготовки бакалавра галузі знань «Педагогічна освіта» напряму «Початкова освіта» дисципліни «Основи мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи (Педагогічна риторика)», що конкретизує основні положення загальної риторики, продемонструє специфіку застосування правил загальної риторики в реальній мовленнєво-риторичній діяльності вчителя

початкових класів, визначить теоретичний і практичний аспекти оволодіння жанрами педагогічного мовлення, активізує становлення студента як риторичної особистості, надасть цьому процесу більшої усвідомленості і цілеспрямованості.

Навчальна програма охоплює два змістових модуля: історія педагогічної риторики та теорія і практика педагогічної риторики. У *першому модулі* подані такі теми, як: перший досвід формування риторичної особистості за допомогою раціонального знання у Давній Греції (V–IV ст. до н.е.), розроблення нормативної риторики як основи освіти і найважливішого компонента культури античного світу, глибоке коріння вітчизняної педагогічної риторики, становлення слов'янського вчительсько-ораторського мистецтва, церковна проповідь та її зв'язок з навчальною промовою, народна риторика як універсалія мовленнєвої поведінки вчителя, розвиток дидактичної риторики України в XX–XXI ст. *Другий змістовий модуль* передбачає такі теми, як: мистецтво вчителя початкової школи знайти і попередньо систематизувати інформацію (інвенція), мистецтво вчителя початкової школи структурувати промову (диспозиція), вираження, втілення думки вчителя початкової школи у слова (елюція), запам'ятовування промови учителем початкової школи (меморія), виголошення промови учителем початкової школи (акція), види ораторських промов, професійно значущі для учителя початкової школи педагогічні мовленнєві жанри, виразне читання у професійній діяльності вчителя початкової школи, інноваційний курс риторики в початковій школі, риторична техніка учителя початкової школи, риторико-педагогічний ідеал учителя початкової школи.

Пропонований у навчальній програмі матеріал може бути освоєний у вигляді лекційного курсу і обов'язкових практичних (тренінгових) занять, оскільки лише в цьому випадку можливе вирішення основних завдань курсу, забезпечення його практичної спрямованості.

Тренінгові заняття (риторичний тренінг), у нашому розумінні, — це процес формування риторичних умінь, що ґрунтується на активних методах групової роботи, спрямований на особистий і професійний розвиток майбутнього учителя початкової школи, через набуття, аналіз і переоцінку ним власного досвіду мовленнєво-риторичної діяльності у процесі групової взаємодії.

Водночас, як і будь-яке навчальне заняття, риторичний тренінг має певну мету, а саме:

- набуття учасниками тренінгу нових необхідних професійних риторичних умінь (професійні якості голосу; підготовка і виголошення промов з метою інформувати, переконати, закликати до дій, надихнути; встановлення швидкого контакту і підтримування уваги слухачів упродовж виголошення промови; створення енергетики в аудиторії під час виступу; професійна гнучка реакція на неочікувані запитання; оволодіння ораторською поставою, плавною і різноманітною жестикуляцією, її видами і рівнями;

- зменшення чогось небажаного (порушення дикції; ініосінкразії (алергії) на публічні виступи; швидкої втоми горла після десятихвилинної розмови; дитячого звучання голосу; тахіталії (неприродно прискореного темпу мовлення); бадіталії (неприродно уповільненого темпу мовлення) тощо.

Риторичний тренінг має і свої «атрибути», до яких належать: структура тренінгового заняття, тренінгова група; правила групи; атмосфера взаємодії та спілкування; інтерактивні методи навчання, спеціально обладнане приміщення, приладдя, технічні засоби для тренінгу (фліпчарт, маркери, відеокамера, мультимедійний проектор тощо).

Крім класичних методів, ефективними методами у підготовці майбутнього вчителя початкової школи визначаємо такі: метод рольових і ділових ігор, метод словесної дії, розв'язування педагогічних ситуативних завдань, творчі консультації читцям, ораторам-початківцям конкурси читців, мікро-виступи на задану тему, виступи імпровізації, участь у дискусіях на професійно-творчу тему, самоаналіз і рецензування (індивідуальна та колективна рефлексія), відеотренінги, відеопрактикуми тощо.

Основою змісту програми є ідеї та методологічні підходи до вирішення цієї проблеми, розроблені вітчизняними і зарубіжними вченими Н. Іпполітовою (Росія), А. Міхальською (Росія), Г. Сагач (Україна), Н. Голуб (Україна).

Наявність науково обґрунтованої і вивіреної моделі педагогічного процесу розширює можливості наукового підходу до організації процесу формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності. Ми адаптували розроблені А. Капською основні закономірності процесу формування готовності мовця до

мовленнєво-риторичної діяльності майбутнього вчителя початкової школи, до яких відносимо:

- формування риторичної особистості вчителя початкових класів зумовлене потребами суспільства і навчально-виховного процесу сучасної початкової школи;

- ефективність процесу формування готовності до мовленнєво-риторичної діяльності має двосторонній характер, оскільки залежить від органічної взаємодії педагога і студента;

- активність оволодіння майбутніми вчителями початкової школи мовленнєвими вміннями безпосередньо залежить від якісного рівня організації їхньої навчально-пізнавальної діяльності;

- ефективність процесу формування готовності до мовленнєво-риторичної діяльності в початковій школі залежить від рівня інтересу студента і його «вихідних» даних (інтелектуального і художньо-творчого розвитку);

- під час формування риторичних умінь рівноцінно функціонує процес навчання, освіти, виховання і розвитку;

- значущість компонентів формування риторичної майстерності нерівноцінна, виявляється їх супідрядність і взаємовплив;

- функціонування форм процесу розвитку риторичних умінь у майбутнього вчителя початкової школи зумовлюється завданнями, змістом, специфічними методами і засобами» [4; 49].

Особливістю підготовки вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності є наявність постійної педагогічної установки не лише для одержання суми знань, розвитку риторичних умінь «для себе», а й на одержання знань та розвиток риторичних умінь з метою риторизації навчально-виховного процесу (застосування риторичних умінь під час педагогічної практики, професійної діяльності). Цим створюються оптимальні умови для органічного, закономірного розвитку риторичної компетентності студентів як «усвідомленого і мотивованого використання риторичних засобів носіями вищого типу мовленнєвої культури з опорою на поєднання їх інтелектуальних, духовних, моральних якостей, що забезпечують як силу переконання емоційного впливу на адресата, так і можливість виразити особливості своєї особистості, створити неповторний образ оратора» [2; 184].

Як засвідчують наші спостереження, досить часто студент під час педагогічної практики не

замислюється над актом риторичної дії під час уроку, не впливає на емоції і почуття учнівської аудиторії за допомогою засобів логіко-емоційної виразності. Слушною у цьому випадку є думка В. Сухомлинського, який зазначав: «Бувають випадки, коли, з погляду методики проведення уроку, вчителя не можна ні в чому дорікнути, але млявий, нецілеспрямований тон викладу матеріалу веде до того, що в учнів створюється похмурий настрій. Байдуже ставлення вчителя до навчального матеріалу відразу ж передається учням, і матеріал, що подається, стає ніби стіною між ним і учнями. Цей тон уроку, який важко помітити й пояснити, ми в повсякденній практиці звичайно характеризуємо словами „урок пройшов мляво“, але не намагаємося знайти пояснення причин млявості і нудьги на уроці, які позбавляють учнів радості праці, радості подолання перешкод... Урок буває нудним, млявим тоді, коли вчитель не дивиться на свої слова з погляду учнів, не продумує тих емоцій, які повинні викликати його слова в учнів. Звідси — безстрастність і об'єктивізм пояснення вчителя, що повторює підручник. Такі уроки ніколи не викликають позитивних емоційних відчуттів у дітей, вони здаються їм довгими, і тільки дзвоник на перерву вносить деяке пожвавлення...» [9; 14–15]. Іншими словами, В. Сухомлинський наголошує на неготовності вчителя до мовленнєво-риторичної діяльності в школі.

Ми переконані, що підготовка майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності не може здійснювати лише під час навчального процесу. Важливого значення ми надаємо позанавчальній діяльності, зокрема активній участі студентів у гуртках з ораторського мистецтва, студіях художнього слова, літературно-творчих об'єднаннях тощо.

У Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка створене сприятливе освітнє середовище для ефективного здійснення підготовки майбутніх учителів початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності у позанавчальний час. Так, студенти напряму «Початкова освіта» беруть активну участь у педагогічних дискусіях, творчих зустрічах на базі «Дидактичної майстерні», гуртках «Формування риторичних умінь у майбутнього вчителя початкової школи», «Формування культури спілкування у майбутніх учителів початкової школи». Залучаються до створення літературних програм для літературно-музичних композицій, свят,

підготовки і реалізації сценаріїв різних жанрів і змісту, виступають у ролі ораторів на наукових конференціях, ведучих на концертах, читців на конкурсах та творчих змаганнях.

Висновки. Отже, підготовка майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності розглядається нами, по-перше, як об'єктивна необхідність удосконалення педагогічної освіти; по-друге, як цілісна, досить складна система, що має свою структуру і підструктуру (компоненти). Системний підхід дозволив визначити особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності, зокрема: мету, завдання, зміст, форми, методи, засоби, які будуть дієвими впродовж практичної діяльності.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо в уточненні і деталізації поняття «мовленнєво-риторична діяльність учителя початкової школи», а також у розробленні практичних рекомендацій підготовки майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голуб Н.В., *Риторичні вміння як базовий компонент риторичної компетенції старшокласників*, «Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки» 2011, № 5, с. 56–58.
2. Иванчук И.А., *Риторическая компетенция как важнейшая составляющая высокой речевой культуры и ее значение в современной жизни общества: задачи изучения и обучения* [Электронный ресурс] [у:] Роль риторики и культуры речи в реализации приоритетных национальных проектов: материалы XII междунар. науч. конф. по риторике (29–31 января 2008 г.), с. 183–186. Режим доступа: <http://www.ritorika.info/novosti/konferencija-2008/>.
3. Калюжка Н.С., *Формування риторичних умінь у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи*. Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04, Переяслав-Хмельницький 2011, 19 с.
4. Капська А.Й., *Педагогіка живого слова: навч.-метод. посібник*, Київ 1997, 140 с.
5. Куньч З.Й., *Риторичний словник*, Київ 1997, 341 с.
6. Ножин Е.А., *Мастерство устного выступления* [Текст]: учеб. пособие, Москва 1989, 256 с.
7. Савенкова Л.О., *Мовленнєва діяльність викладача: навч. посіб.*, Київ 2006, 192 с.
8. Сагач Г.М., *Словник основних термінів та понять риторики* [навч. посіб.], Київ 2006, 280 с.
9. Сухомлинський В.О., *Интерес до учіння — важливий стимул навчальної діяльності* [у:] Сухомлинський В.О., *Вибрані твори*. В 5 т. Т.5. *Статті*, Київ 1977, с. 14–15.

